

RAUTALAMMIN KUNNAN TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

Valtuustokaudelle 2025–2029

1. Johdanto

Tämä suunnitelma ohjaa Rautalammin kunnan toimintaa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi kunnan palveluissa, päätöksenteossa ja kuntalaisten osallistumismahdollisuuksissa. Suunnitelma perustuu seuraavaan lainsäädäntöön:

- laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)
- yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
- kuntalaki (410/2015)

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittavat sitä, että kaikki kuntalaiset ovat yhdenvertaisia riippumatta esimerkiksi:

- sukupuolesta
- iästä
- alkuperästä tai kielestä
- vammaisuudesta tai terveydentilasta
- uskonnosta tai vakaumuksesta
- seksuaalisesta suuntautumisesta
- tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Tämä suunnitelma koskee **kunnan toiminnallista näkökulmaa**, eli kunnan palveluja, päätöksentekoa sekä kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia. Henkilöstöä koskeva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu toteutetaan erillisessä henkilöstöpoliittisessa suunnitelmassa.

2. Tavoitetila 2029

Vuonna 2029 Rautalammin kunta on

- turvallinen ja syrjimätön toimintaympäristö
- saavutettava ja esteetön palvelujen järjestäjä
- osallistava ja avoin päätöksentekijä
- kuntalaisten erilaisuutta arvostava kunta.

3. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet kunnan toiminnassa

3.1 Päätöksenteko

- Päätösten valmistelussa arvioidaan vaikutuksia eri väestöryhmiin.
- Päätösten vaikutuksia ennakoidaan huomioidaan erityisesti heikoimmassa asemassa olevat väestöryhmät.
- Päätöksenteko on avointa, perusteltua ja läpinäkyvää.
- Luottamushenkilöelimet toimivat keskinäistä kunnioitusta ja yhdenvertaisuutta edistävässä toimintakulttuurissa.

3.2 Palvelut

- Kunnan palvelut ovat yhdenvertaisesti saavutettavissa.
- Esteettömyys huomioidaan tiloissa, palveluissa ja digitaalisissa ratkaisuissa.

- Viestintä on selkeää, ymmärrettävää ja saavutettavaa.

3.3 Osallisuus ja vaikuttaminen

- Kuntalaisilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa.
- Erityistä huomiota kiinnitetään niiden ryhmien osallistumismahdollisuuksiin, joiden osallistuminen voi muutoin jäädä vähäiseksi.
- Nuorten, ikääntyneiden ja vammaisten vaikuttamistoimielimiä kuullaan systemaattisesti.

3.4 Turvallinen toimintaympäristö

- Syrjintään ja epäasialliseen kohteluun puututaan.
- Kunnan toiminta perustuu keskinäiseen kunnioitukseen ja turvalliseen asiointiympäristöön.

3.5 Lapsen oikeuksien huomioiminen

Rautalammin kunta sitoutuu edistämään lapsen oikeuksien toteutumista kaikessa kunnan toiminnassa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti.

Toiminnassa huomioidaan erityisesti seuraavat periaatteet:

- lapsen edun ensisijaisuus päätöksenteossa
- lapsen oikeus turvalliseen kasvuun ja kehittymiseen
- lasten ja nuorten osallisuus sekä oikeus tulla kuulluksi
- kaikkien lasten yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys.

4. Nykytilan arviointi ja paikallinen yhdenvertaisuustilanne Rautalammilla

Nykytilaa arvioidaan seuraavista näkökulmista:

- palvelujen saavutettavuus (fyysinen, digitaalinen ja kielellinen)
- päätöksenteon avoimuus ja osallistumiskanavat
- esteettömyyden toteutuminen
- kuntalaisten kokemukset.

Nykytilan arviointia täydennetään valtuustokauden aikana esimerkiksi kyselyiden ja palautteiden perusteella.

Rautalammin paikalliset erityispiirteet vaikuttavat siihen, miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat käytännössä.

4.1 Työllisyys ja osallisuus

Kunnassa on suhteellisen korkea pitkäaikaistyöttömyys, mikä voi lisätä syrjäytymisriskiä, toimeentulohaasteita ja osallisuuden heikkenemistä.

4.2 Maahanmuuttajataustaiset kuntalaiset

Rautalammilla on suhteellisesti paljon maahanmuuttajataustaisia kuntalaisia sekä koulussa että aikuisväestössä.

Tämä edellyttää erityisesti

- kielellisen saavutettavuuden kehittämistä
- kotoutumista tukevien palvelujen vahvistamista
- yhdenvertaisen kohtelun varmistamista arjen palveluissa.

4.3 Ikääntyvä väestö

Kunnan väestörakenne korostaa ikääntyneiden palvelujen saavutettavuutta.

Keskeisiä näkökulmia ovat

- esteettömät tilat ja ympäristö
- saavutettavat palvelut
- liikkumismahdollisuudet
- yksinäisyyden ehkäisy.

4.4 Yksinhuoltajaperheet

Yksinhuoltajuus voi lisätä taloudellista kuormitusta sekä vaikeuttaa palvelujen ja harrastusmahdollisuuksien saavutettavuutta.

4.5 Mielenterveys ja terveys

Mielenterveys- ja terveyshaasteet voivat vaikuttaa palvelujen käyttöön, työkykyyn ja osallisuuteen.

4.6 Asuminen ja liikkuminen

Asuntokannan kehittämistarpeet sekä rajalliset joukkoliikenneyhteydet voivat heikentää yhdenvertaista pääsyä palveluihin, harrastuksiin ja työmahdollisuuksiin.

4.7 Lapsen oikeuksien toteutuminen

Rautalammin kunta edistää lapsiystävällistä toimintakulttuuria.

Lapsen oikeuksien toteutumista tarkastellaan erityisesti seuraavista näkökulmista:

Oikeus kasvuun ja kehittymiseen

Kunnan palvelujen tulee tukea lasten turvallista arkea, oppimista, hyvinvointia ja harrastusmahdollisuuksia.

Osallisuus ja kuulluksi tuleminen

Lasten ja nuorten näkemyksiä huomioidaan esimerkiksi nuorisovaltuuston, lapsiparlamentin, oppilaskuntien sekä erilaisten kyselyjen ja kuulemisten kautta.

Lapsen edun ensisijaisuus

Lapsivaikutuksia arvioidaan kunnan päätöksenteossa erityisesti silloin, kun päätökset koskevat lasten palveluja, elinympäristöä tai vapaa-aikaa.

Yhdenvertaisuus

Kaikilla lapsilla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua koulutukseen, harrastuksiin ja kunnan palveluihin.

4.8 Turvallinen elinympäristö

Turvallinen elinympäristö tarkoittaa sekä fyysistä että psyykkistä ja sosiaalista turvallisuutta. Jokaisella kuntalaisella on oikeus elää, liikkua, käyttää palveluja ja osallistua yhteisön toimintaan ilman väkivallan tai sen uhan, syrjinnän, häirinnän, kiusaamisen tai henkisen väkivallan kokemusta. Kunta edistää turvallisuutta ennaltaehkäisevästi ja puuttuu havaittuun epäasialliseen kohteluun aktiivisesti.

Kunta jakaa aktiivisesti tietoa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista estävien asenteiden muokkaamiseksi.

5. Kehittämistavoitteet ja toimenpiteet 2025–2029

5.1 Työllisyys ja osallisuus

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen	Kehitetään kuntouttavan työtoiminnan ja työllisyyspalvelujen saavutettavuutta	Työllisyyspalvelut	2025–2027	Pitkäaikaistyöttömien määrä
Osallisuuden vahvistaminen	Tarjotaan matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksia (esim. asukastilaisuudet eri kylillä)	Hallinto	Vuosittain	Osallistujamäärät

5.2 Maahanmuuttajataustaiset kuntalaiset

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Kielellinen saavutettavuus	Laaditaan keskeisistä palveluista selkokieliset ja tarvittaessa monikieliset tiivistelmät	Hallinto / sivistystoimi	2026	Julkaistut materiaalit
Kielellinen saavutettavuus	Käytetään tulkkipalveluja asiakkaan oikeuksia tukevalla tavalla.	Hallinto, sivistys	2026 - 2029	Käyttö ja käyttökokemukset
Kotoutumisen tuki	Vahvistetaan yhteistyötä järjestöjen ja hyvinvointialueen kanssa	Hallinto / sivistystoimi	2025–	Yhteistyötapaamisten määrä

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Yhdenvertainen koulupolku	Seurataan oppimistuloksia ja tuen saatavuutta	Sivistystoimi	Jatkuva	Arviointiraportit

5.3 Ikääntyneet kuntalaiset

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Esteettömyyden parantaminen	Laaditaan esteettömyysohjelma julkisiin tiloihin	Tekninen toimi	2026	Ohjelman valmistuminen
Liikkumisen tukeminen	Selvitetään asiointiliikenteen kehittämismahdollisuudet	Sivistys	2026–2027	Selvitysraportti
Yksinäisyyden ehkäisy	Tuetaan yhteisöllisiä tapahtumia ja järjestöyhteistyötä	Hyvinvointi / sivistys	Vuosittain	Tapahtumien määrä

5.4 Yksinhuoltajaperheet

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Palvelujen saavutettavuus	Huomioidaan ilta-aikojen ja etäosallistumisen mahdollisuudet	Toimialat	2025–	Toteutuneet etämahdollisuudet
Harrastusmahdollisuudet	Tuetaan maksuhojennuksia pienituloisille perheille	Sivistystoimi	2026	Myönnetty hojennukset

5.5 Mielenterveys ja terveys

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Matalan kynnyksen tuki	Vahvistetaan yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa	Johtoryhmä	2025–	Yhteistyörakenne
Turvallinen asiointi	Kehitetään henkilöstölle ohjeistus kohtaamisesta	Hallinto	2026	Ohjeistus käytössä

5.6 Asuminen ja liikkuminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Asuntokannan kehittäminen	Huomioidaan esteettömyys ja kohtuuhintaisuus kaavoituksessa	Tekninen toimi	2025–2029	Kaavapäätökset
Asuntokannan kehittäminen	aloitetaan uuden vuokra-asuntokohteen rakentaminen	Tekninen toimi	2026 - 2029	valmistuneet huoneistot
Liikkumisen yhdenvertaisuus	Tehdään vaikutusarvio joukkoliikenteen muutoksista eri väestöryhmiin	sivistys	2027	Arviointimuistio

5.7 Digitaalinen saavutettavuus, osallisuus, syrjintään puuttuminen

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Päivitetään verkkosivut saavutettavuusvaatimusten mukaisiksi	Hallinto / viestintä	2025–2026	Saavutettavuusselost	Päivitetään verkkosivut saavutettavuusvaatimusten mukaisiksi
Osallisuuden vahvistaminen	Järjestetään vuosittainen kuntalaisilta avoin keskustelutilaisuus	Kunnanjohtaja / toimialat	Vuosittain	Osallistujamäärä ja palaute
Syrjintään puuttuminen	Määritellään toimintamalli kuntalaisiin kohdistuvien syrjintätilanteiden käsittelyyn	Johtoryhmä	2026	Toimintamalli käytössä

5.8 Lapset ja nuoret

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Lasten ja nuorten osallisuuden vahvistaminen	Vakiinnutetaan lapsiparlamenttitoiminta, pidetään nuorisovaltuuston toiminta edelleen laadukkaana, kehitetään kyselymenettelyjä perusopetuksessa (LYK)	Sivistystoimi / hallinto	2025–	Kuulemisten määrä

Tavoite	Toimenpide	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Harrastusten yhdenvertaisuus	Selvitetään harrastusmahdollisuuksien saavutettavuutta	Sivistystoimi	2025–2029	Osallistujamäärät

5.9 Turvallinen asuin- ja elinympäristö

Tavoite	Toimenpiteet	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Fyysisesti turvallinen ja saavutettava elinympäristö	Turvallisuus ja esteettömyys huomioidaan kunnan tilojen, kulkureittien, valaistuksen, liikennejärjestelyjen ja julkisten ympäristöjen suunnittelussa ja ylläpidossa. Kuntalaisilla on matalan kynnyksen mahdollisuus ilmoittaa havaitsemistaan turvallisuuspuutteista.	Tekninen toimi, kiinteistöistä vastaavat, muut toimialat tehtäviensä mukaisesti	Jatkuva	Kuntalaispalaute; havaitut turvallisuus- ja esteettömyyspuutteet sekä niiden korjaaminen; turvallisuutta kuvaavat hyvinvointitiedot
Syrjinnästä, häirinnästä ja henkisestä väkivallasta vapaa kunta	Kunnan palveluissa, työyhteisöissä, tilaisuuksissa ja tapahtumissa tehdään näkyviksi yhdenvertaisen ja turvallisen kohtaamisen periaatteet. Henkilöstöä perehdytetään tunnistamaan syrjintää, rasismia, häirintää, kiusaamista ja henkistä väkivaltaa sekä puuttumaan niihin. Toimintatavat ilmoittamiseen, käsittelyyn ja tuen piiriin ohjaamiseen ovat selkeät.	Kaikki toimialat, esihenkilöt, henkilöstöhallinto	Jatkuva; toimintatapojen tarkistus vuosittain	Henkilöstö- ja kuntalaispalaute; perehdytysten toteutuminen; toimintatapojen vuosittainen arviointi
Väkivallan ja sen uhan	Vahvistetaan väkivallan, lähisuhdeväkivallan ja	Kunnan johto ja toimialat	Jatkuva	Toimintamallien ajantasaisuus;

ehkäiseminen ja siihen puuttuminen	väkivallan uhan tunnistamista sekä oikea-aikaista palveluihin ohjaamista. Henkilöstöllä on tieto toimintatavoista akuutissa tilanteessa. Yhteistyötä tehdään hyvinvointialueen, poliisin, järjestöjen ja muiden keskeisten toimijoiden kanssa.	yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden kumppaneiden kanssa		yhteistyön toteutuminen; henkilöstön perehdytys; turvallisuutta kuvaavat saatavilla olevat indikaattorit
Kuntalaisten turvallisuuden kokemuksen kuuleminen ja vahvistaminen	Turvallisuuden kokemusta selvitetään osana kuntalaiskyselyjä, osallistavia tilaisuuksia ja muuta palautteen keruuta. Erityistä huomiota kiinnitetään ryhmiin, joiden kokemus turvattomuus tai syrjintä voi muuten jäädä näkymättömäksi. Havaittuihin epäkohtiin reagoidaan ja toteutetuista toimenpiteistä viestitään.	Kunnan johto, hyvinvoinnin ja osallisuuden edistäminen, kaikki toimialat	Jatkuva; koonti vähintään vuosittain	Kuntalaiskyselyt ja muu palaute; eri väestöryhmien kokemusten tarkastelu; esiin nousseiden epäkohtien perusteella tehdyt toimenpiteet

6. Seuranta ja raportointi

Suunnitelman toteutumista seurataan osana kunnan normaalia toiminnan arviointia.

- Suunnitelman toteutumista seurataan vuosittain osana kunnan toimintakertomusta.
- Johtoryhmä vastaa seurannan koordinoinnista.
- Suunnitelma päivitetään valtuustokausittain.
- Toimenpiteiden eteneminen käsitellään kunnanhallituksessa vähintään kerran valtuustokaudessa.

7. Suunnitelman hyväksyminen ja voimassaolo

Käsittelykierto

- johtoryhmä
- hyvinvointilautakunta 230926
- hallinto-osasto
- tekninen lautakunta

- kunnanhallitus
- kunnanvaltuusto

Suunnitelma on voimassa **valtuustokauden 2025–2029**.

--- --- ---

LIITE 1

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten ennakkoarviointimalli (TYVA)

1. Tarkoitus

Ennakkoarvioinnin tarkoituksena on varmistaa, että kunnan päätöksenteossa tunnistetaan ja ehkäistään mahdolliset kielteiset vaikutukset eri väestöryhmiin sekä edistetään aktiivisesti yhdenvertaisuutta.

Arviointi tehdään valmisteluvaiheessa merkittävässä päätöksissä (esim. palveluverkkoratkaisut, kaavoitus, maksut, liikennejärjestelyt, talousarviopäätökset).

2. Arviointikysymykset valmistelijalle

Valmistelijan tulee vastata esittelytekstissä seuraaviin kysymyksiin:

A. Vaikuttaako päätös eri tavoin:

- ikääntyneisiin?
- lapsiin ja nuoriin?
- pitkäaikaistyöttömiin?
- pienituloisiin ja yksinhuoltajaperheisiin?
- maahanmuuttajataustaisiin?
- vammaisiin henkilöihin?
- henkilöihin, joilla on mielenterveys- tai terveyshaasteita?

B. Heikentääkö päätös palvelujen saavutettavuutta?

- fyysinen saavutettavuus (esteettömyys)
- taloudellinen saavutettavuus (maksut)
- kielellinen saavutettavuus
- digitaalinen saavutettavuus
- liikkumismahdollisuudet

C. Voiko päätös lisätä eriarvoisuutta tai syrjäytymisriskiä?

D. Onko tunnistettu keinoja lieventää mahdollisia kielteisiä vaikutuksia?

3. Arvioinnin kirjaaminen

Esityslistapohjaan lisätään kohta:

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi:

- ☐ Ei merkittäviä vaikutuksia
 - ☐ Myönteisiä vaikutuksia (kuvaus)
 - ☐ Mahdollisia kielteisiä vaikutuksia (kuvaus ja lieventävät toimenpiteet)
-

4. Vastuu

- Arvioinnista vastaa asian valmistelija.
 - Toimialajohtaja varmistaa arvioinnin toteutumisen.
 - Johtoryhmä seuraa arviointikäytännön toteutumista vuosittain.
-

LIITE 2

NUMEERISET TAVOITTEET 2025–2029

Alla päivitetty mittaristo, joka on realistinen mutta kunnianhimoinen Rautalammin kokoiselle kunnalle.

1. Päätöksenteon arviointi

Mittari	Tavoite 2029
Esityslistoista, joissa TYVA-arviointi tehty	100 % merkittävistä päätöksistä
Luottamushenkilöiden koulutus tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta	1 koulutus / valtuustokausi

2. Työllisyys ja osallisuus

Mittari	Tavoite 2029
Pitkäaikaistyöttömien määrä	-20 % vuoden 2025 tasosta
Kuntalaiskuulemistilaisuuksien määrä	vähintään 3/vuosi
Osallistujien määrä kuulemistilaisuuksissa kasvu	15 %

3. Maahanmuuttajataustaiset kuntalaiset

Mittari	Tavoite 2029
Selkokielisten palvelukuvausten määrä	100 % keskeisistä palveluista
Huoltajien osallistuminen koulun tilaisuuksiin	kasvu 20 %
Kotoutumiseen liittyvien yhteistyötapaamisten määrä vähintään 2/vuosi	

4. Ikääntyneet

Mittari	Tavoite 2029
Kartoitettujen julkisten tilojen osuus	100 %
Esteettömyysparannuksia toteutettu	vähintään 3 merkittävää kohdetta
Ikäihmisille suunnattujen tapahtumien määrä vähintään 5/vuosi	

5. Yksinhuoltajaperheet ja pienituloiset

Mittari	Tavoite 2029
Myönnettyjen harrastusmaksuhojennusten määrä kasvu 25 %	
Etäosallistumismahdollisuudet päätöksentekoon	käytössä kaikissa merkittävissä kuulemisissa

6. Mielenterveys ja turvallinen asiointi

Mittari	Tavoite 2029
Kohtaamisohjeistus laadittu	2026 mennessä
Henkilöstölle järjestetty koulutus	vähintään 1/kautena
Syrjintätilanteiden käsittelymalli käytössä	100 %

7. Liikkuminen ja asuminen

Mittari	Tavoite 2029
Joukkoliikenteen vaikutusarvio tehty	2027 mennessä
Uusissa kaavoissa esteettömyys huomioitu	100 %
Kohtuuhintaisten/asumista tukevien ratkaisujen edistäminen vähintään 1 kehittämishanke	

